

Юрый БАБІЧ,
кандыдат філалагічных навук

“ЧОРНЫ ТЫДЗЕНЬ ДЛЯ ШЭРЫХ КВАТЭРАЗДАТЧЫКАЎ”

КАЛАРЫСТЫЧНАЯ ЛЕКSIKA Ў СУЧАСНЫМ БЕЛАРУСКІМ ПУБЛІЦЫСТЫЧНЫМ ТЭКСЦЕ

УДК 811.161.3'276.5:070-026.613

У артыкуле разглядаюцца некаторыя моўна-стылістычныя і семантычна-прагматычныя асаблівасці выкарыстання каларыстычнай лексікі ў сучасных беларускіх медыятэкстах. Матэрыялам для даследавання паслужылі публікацыі ў газеце “Звязда” за апошні час. Прааналізавана роля колераабзначэння ў стварэнні адпаведнага аўтарскай задуме вобразна-прагматычнага эфекту, апісаны найбольш прадуктыўныя механізмы перадачы колеравага значэння ў газетным радку, прапанаваны найбольш ярскія колеракантэксты.

Ключавыя словы: *каляронім, колеракод, ахраматычны колер, храматычны колер, сродкі масавай інфармацыі, публіцыстычны дыскурс, медыятэкст.*

The article examines separate linguistic-stylistic and semantic-pragmatic features of the use of color vocabulary in modern Belarusian media texts. Recent publications in the newspaper “Zviastda” served as material for the research. The role of color designations in creating a figurative and pragmatic effect corresponding to the author’s idea is analyzed, the most productive mechanisms of conveying color meaning in a newspaper line are described, and the most vivid color contexts are proposed.

На пачатку ХХІ ст. даволі выразна і ў замежным, і ў айчынным мовазнаўстве акрэсліўся трэнд на пераарыентацыю лінгвістычнай парадыгмы ад структурна-семантычных аспектаў вывучэння мовы да антрапацэнтрычнага падыходу, дзе мова разглядаецца не як “незалежная ад чалавека самастойная сістэма, а як антрапалагічны феномен” [1, с. 98]. У гэтым сэнсе ўяўляе несумненную цікавасць разгляд некаторых асаблівасцей функцыянавання каларыстычнай лексікі ў сучасных беларускіх публіцыстычных тэкстах. І калі спецыфіка выкарыстання каляронімаў у мове мастацкай літаратуры прааналізавана даволі шырока, то роля колераабзначэння ў мове СМІ даследавана слаба. Між тым можна меркаваць: каляронімы выконваюць важную функцыю ў рэалізацыі інтралінгвістычнай і экстралінгвістычнай тактыкі падачы інфармацыі. Гэта тым больш істотна, калі мы пагаджаемся з меркаваннем расійскага лінгвіста В. Налімава, што кожны чалавек у той ці іншай ступені валодае колеравай мовай, “колеравай свядомасцю”, якая непарыўна звязана з нацыянальнай культурай [2, с. 59]. У культурнай традыцыі кожнага этнасу існуюць адмысловыя падсвядомыя асацыяцыі паміж пэўным колерам і адпаведным вобразам, нягледзячы, натуральна, на наяўнасць і ўніверсальных трактовак колерасімвалаў. Так, паводле Ю. Абрэсяна, “чырвоны ў ЗША – небяспека, у Францыі – арыстакратыя, у Індыі – жыццё і творчасць, у Японіі – гнеў і небяспека, у Кітаі – шчасце” [3, с. 371]. Усё гэта адлюстроўваецца ў той ці іншай ступені ў мове сродкаў масавай інфармацыі. Таму паспрабуем разгледзець некаторыя аспекты выкарыстання колераабзначэння ў публіцыстычных тэкстах на матэрыяле цэнтральнага беларускамоўнага выдання – газеты “Звязда” – за апошні перыяд.

Жанравыя адметнасці публіцыстычнага тэксту, агульная прагматычная накіраванасць

перыядычнага выдання самым непасрэдным чынам уплываюць на характар ужывання каляронімаў. Бо найчасцей лексемы са значэннем колеру тут выкарыстоўваюцца для характарыстыкі з’яў у галіне палітыкі, эканомікі, фінансаў ці спорту, служаць спецыяльным сродкам пры стварэнні метафар ці іншых стылістычных фігур з колеравым кампанентам, і гэта ў цэлым дапамагае рэалізаваць адпаведную аўтарскую задуму ў пэўным вертыкальным кантэксце.

Лексемы, што абазначаюць нейкі колер ці яго адценні, групуюцца ў семантычнае поле вакол ядзернага, цэнтральнага апелятыва, які і з’яўляецца агульнай назвай сукупнасці дадзеных слоў. Так афармляецца ў беларускай мове, напрыклад, колеракод **чырвоны**. Пры гэтым кодавае слова ўтрымлівае інтэгральную прымету, а яго элементы – *ружовы, румяны, пунсовы, барвовы* і іншыя – валодаюць прыметамі дыферэнцыяльнымі. Заўважым таксама, што лексемы, якія ўтвараюць пэўны колеракод, могуць быць разнароднымі паводле граматычнай суадноснасці (*чырвоны – чырванець, чырвань, барва*), паводле прынцыпу семантычнай рэалізацыі – прамое значэнне ці пераноснае (*чырвоны – барвовы захад*), паводле выяўленага ўзроўню інтэгральнай прыметы (*чырвоны – чырванаваты, барвовы – густа-чырвоны, пунсовы – ярка-чырвоны*). Беручы пад увагу названы асаблівасці, можна сцвярджаць, што каляронімы ў публіцыстычным дыскурсе падзяляюцца на дзве суадносныя падсістэмы, якія адрозніваюцца якасцю інтэгральнай прыметы – адлюстроўваюць прамое значэнне, гэта значыць, называюць непасрэдна колер аб’екта, не выказваючы аўтарскай суб’ектыўнай пазіцыі і не ўтрымліваючы нейкіх ацэнных сем, або, наадварот, рэалізуюць пераноснае значэнне, найчасцей пры выкарыстанні прыёму метаніміі. Прыкладзём канкрэтныя прыклады: *Вы-*

прабаванне **аранжавай** “Эмай” (Загаловак). Новы паўднёвы цыклон за дзень павялічыць снежныя гурбы ўдвая (Падзагаловак. 16.01.16); **Аранжавая** ліхаманка працягваецца (Загаловак. Пра фінал чэмпіянату свету па футболе 2010 г. Галандыя – Іспанія. 10.07.10). Як няцяжка ўбачыць, такі характар ужывання каляронімаў патрабуе ад рэцыпіента пэўных фонавых ведаў. У апошнім выпадку чытач мусіць быць абазнаны ў тым, што **аранжавы** – гэта нацыянальны колер Нідэрландаў, заўзятары на спартыўных спаборніцтвах звычайна апрануты менавіта ва ўсё аранжавае. А ў газетным радку колеравая метанімія не толькі ўзмацняе эффект адчування важнасці падзеі для аматараў футбола, але і дазваляе стварыць ва ўяўленні зрокавы вобраз прыхільнікаў галандцаў. Той жа мастацкі прыём выкарыстаны і ў наступным кантэксце: “Золатавалоска” ці **аранжавы тэрапеўт** (Загаловак. Пра абляпіху. 28.10.10).

Парадыгматычныя сувязі на аснове сінаніміі маюць агульную інтэгральную прымету – градуальнасць, што выяўляецца ў семантычнай блізкасці каляронімаў, хоць і не тоеснасці. Гэта выразна бачым у межах колеракода **чорны**. У сучасных айчынных сродках масавай інфармацыі за названым колеракодам трывала замацаваўся шэраг адмоўных сімвалічных асацыяцый: нелегалны, незаконны, злачынны, сакрэтны, небяспечны. Надзвычай часта ў “Звяздзе” намі фіксуецца сінтагма **чорныя капальнікі**: Два сховішчы **чорных капальнікаў** (Загаловак). Арсеналы **чорных капальнікаў** перададзеныя сапёрам для знішчэння (2.10.10); Адзін з курганоў абы-як зруйнавалі **чорныя капальнікі** (28.06.11); Так японскія ўлады паспрабавалі абараніць востраў ад **чорных капальнікаў**... (18.10.11); На самай справе **чорныя капальнікі** – людзі розныя (26.05.12); Знойдзены тайнік **чорных капальнікаў** (Загаловак. 30.05.12). Так праз высокую частотнасць згаданай канструкцыі ў публіцыстычным тэксце людзі, якія нелегальна, незаконна займаюцца раскопкамі, атаясамліваюцца ў свядомасці носьбітаў беларускай мовы акурата з паняццем “чорныя капальнікі”.

Магчыма, па аналогіі са згаданай сінтагмай замацаваліся і пашырыліся ў беларускім публіцыстычным дыскурсе і некаторыя іншыя падобныя спалучэнні: **Чорныя прыбыткі** на 40 мільёнаў (Загаловак. 6.04.11); **Чорны падрадчык** на “Ландкрузеры” (Загаловак). Мужчына не меў спецыяльнага дазволу на правядзенне будаўнічых работ (14.07.11); “**Чорныя**” фінансісты выкарыстоўвалі ішэсць падстаўных фірмаў (14.12.11); “**Чорны**” перавозчык можа застацца без “колаў” (Загаловак. 19.01.12).

Даволі часта на старонках выдання фігуруе канструкцыя **чорны дзень**, што асацыюецца з нейкай бядой, няшчасцем, трагедыяй. Гэта тыповая

вербалізацыя трактоўкі каляроніма ў айчынным медыядыскурсе ў цэлым: “**Чорны дзень**” – 21-я гадавіна (Загаловак). Пад такой назвай у Мінску па ініцыятыве пасольства азербайджанскай Рэспублікі ў Беларусі прайшло жалобнае мерапрыемства, прысвечанае 21-й гадавіне трагедыі “**Чорнага студзеня**”... Шакіраваныя наводзінамі арміі бакінцы потым трапіла назвалі тыя падзеі “**Чорным студзенем**” (22.01.11); 22 чэрвеня – назаўсёды **чорная дата** ў нашым календары (22.06.11); “**Чорны**” аўторак: калі зіма вярнулася (Загаловак). 27 сакавіка ў Магілёўскай вобласці ў ДТЗ загінулі два чалавекі... (29.03.12). Сімвалічнае значэнне каляроніма тут непасрэдна карэлюе з канкрэтным днём ці проста выразна акрэсленым часавым прамежкам, калі здарылася нейкая бяда.

У наступных фрагментах вербалізацыя чорнага колеру служыць эфектыўным сродкам перадачы глыбіні пачуццяў, якімі ахоплены, скажам так, віртуальныя ўдзельнікі маўленчай сітуацыі. Пры гэтым таксама выкарыстоўваецца мадэль “каляронім + назва дня тыдня”, дзе назоўнік выступае толькі часавым канкрэтызатарам: “**Чорная пятніца**” спускае крамы ў ЗША (Загаловак). Учора прайшла “**чорная пятніца**” – пятніца пасля Дня падзякі, калі крамы прапануюць пакупнікам буйныя зніжкі (24.11.12). Можна дапусціць, што тут у аснове метафарычнага пераносу знаходзіцца вобраз бязмежнасці, бясконцасці і незваротнасці, іх першакрыніца – субстанцыя ў выглядзе астранамічнай чорнай дзіркі, якая паглынае ўсе навакольныя аб’екты, не даючы ім фактычна ніводнага шанцу. Таму і пятніца менавіта “чорная”, а не “сіняя” ці “зялёная”, напрыклад.

Відавочна, іншы характар метафарызацыі мы назіраем у наступным мікракантэксце: Нашы з вамі **чорны панядзелак** (Загаловак). Шкадаванне, з якім мы праходзім міма п’яніц, нічым не лепшае за агіду ці пагарду, бо мы ўсё роўна ідзём міма (1.02.13). Тут менавіта панядзелак, бо гэта першы дзень працоўнага тыдня пасля выхадных, калі пэўная катэгорыя людзей дазваляе сабе злоўжыванне спіртнымі напоямі, што потым перашкаджае нармальна пачувацца, увогуле выходзіць на працу.

Каляронім **чорны**, як можна пераканацца, вельмі прадуктыўны пры стварэнні спалучэнняў з адмоўнай канатацыяй. Яшчэ колькі прыкладаў: Мэта гэтага **чорнага** піяру – рэйдарскі захоп эканомікі нашай краіны (25.06.11); Шматлікія расказы наконт умоў працы нелегальных жлобінскіх швачак мяккіх цацак можна палічыць усяго толькі байкай ці **чорным жартам** (22.01.11); Злачынная група крада машыны проста з парковак... **Чорную** працу рабілі Валеры і Раман (13.07.10); **Чорныя** справы “Дрэніцкай групы” (Загаловак. Пра выкраданне людзей косяўскімі албанцамі. 20.01.11); У Пятрова для **чорнай** справы бы-

ла прыгатаваная самаробная зброя... (5.11.10). Канструкцыя *чорны піяр*, як мяркуецца, з'явілася ў мове айчынных сродкаў масавай інфармацыі на мяжы 80–90-х гг. XX ст. і абазначала пэўную палітычную ці камерцыйную інфармацыю, якая распаўсюджвалася праз нейкія СМІ ці нават улёткі і аплачвалася неафіцыйна. Звычайна такія матэрыялы ўтрымлівалі кампрамат ці іншыя звесткі, і гэта негатыўна ўплывала на імідж канкрэтнай асобы ці фірмы. Прыблізна ў той жа час стала фіксавацца ў беларускім публіцыстычным дыскурсе і сінтагма *чорны жарт*. Можна меркаваць, што галоўную ролю ў з'яўленні саміх акрэсленых паняццяў адыгралі, хутчэй, не друкаваныя медыя, а тэлебачанне і радыё. Менавіта там нараджаліся алузійныя міні-творы на розную тэматыку, якія ўтрымлівалі двухсэнсоўныя пасылы. Разам з тым не будзе перабольшаннем сцвярджаць, што, напрыклад, сама сінтагма *чорны жарт* рэалізуе пэўны псіхалагічны складнік, адлюстроўвае абарончую ролю перад актуальнымі праблемамі канкрэтнага чалавека ў канкрэтнай жыццёвай сітуацыі.

Паняцце *чорная справа* таксама перадае значэнне 'незаконная, нелегальная'. На нашу думку, каляронім *чорны* ўжываецца і тут для пэўнага псіхалагічнага ажыўлення адпаведнага вертыкальнага кантэксту, для прыцягнення ўвагі чытача да сур'ёзнай сацыяльнай праблемы, маркерам якой зноў жа выступае прыметнік *чорны*. Гэта прыклад такой ненавязлівай колера-слоўнай выразнасці, што дазваляе звярнуць і пэўны час утрымліваць увагу рэцыпіента на адпаведнай праблеме. Ва ўсіх прыведзеных выпадках гаворка ідзе пра рэалізацыю так званай пасіўнай колеравай семы ў складзе адпаведных спалучэнняў, бо цалкам зразумела – тут няма гаворкі пра непасрэднае, наўпроставае адлюстраванне колеравай прыметы.

Практычна ідэнтычны характар выкарыстання каляроніма мы назіраем і ў канструкцыях з антанімічным колераабазначэннем *белы*: *Беспрацоўны з в. Спорава (Бярозаўскі раён) сярод белага дня, на вуліцы, збіў нагамі былую жонку...* (23.11.10); *За нож – сярод белага дня* (Загалавак. 28.06.11); *Пажар адбыўся ў панядзелак сярод белага дня* (26.01.11); *Здарэнне адбылося ў вёсцы Занарач Мядзельскага раёна ў белы дзень* (16.02.11). Каляронім *белы* выступае тут своеасаблівым поліфункцыянальным канкрэтызатарам, здавалася б, тыповай сінтагмы – *белы дзень*. Прыгадаем, дарэчы, меркаванне Р. Алімпіевай, што "белы – гэта як бы сама сутнасць дня. Са святлом людзі, вызваляючыся ад начных страхў і трывог, пакідалі свае пячоры, адчуваючы сябе больш свабодна і больш незалежна, атрымліваючы магчымасць выразна бачыць наваколле" [4, с. 46]. І вось менавіта гэтая ўяўная бяспе-

ка, якую сімвалізуе канструкцыя *белы дзень*, рэзка кантрастуе з кепскімі ўчынкамі, злачыннымі дзеяннямі. Дарэчы, спалучэнне *белы дзень* непараўнальна часцей фіксуецца ў публіцыстычным тэксе, чым, да прыкладу, у мове мастацкай літаратуры. Гэта можна патлумачыць адносна невысокім узроўнем мастацкай вобразнасці названай сінтагмы, надзвычай важнай для кожнага паэтычнага ці празаічнага твора. А вось для газеты, асноўная мэта якой – інфармаваць пра падзеі ў грамадстве, – згаданая канструкцыя падыходзіць вельмі добра, бо такое ўстойлівае спалучэнне даволі выразна ўзмацняе прагматычны эффект канкрэтнай публікацыі.

Высокай частотнасцю ў сучасным беларускім публіцыстычным тэксце вызначаецца і яшчэ адзін ахраматычны каляронім – *шэры*. Здавалася б, паводле прыроды гэтая колеравая лексема не можа адыгрываць колькі-небудзь значнай ролі ў перадачы сэнсу выказвання, аўтарскай задумкі ці ў дасягненні таго ж самага прагматычнага эфекту. Але на самай справе канструкцыі з названым колераабазначэннем надзвычай частотныя ў мове СМІ і дапамагаюць дакладна і па-мастацку вытанчана данесці да чытача асноўную думку, ключавы пасыл матэрыялу. Разгледзім канкрэтыя прыклады: *А мы – людзі шэрыя, нашая хата з краю* (3.12.10); *І якія метамарфозы павінны адбыцца, каб, падросшы, гэтыя мілыя стварэнні [надлеткі] часта пераўтвараліся ў шэры на тоўп снажыўцоў...* (27.04.11); *На "шэрага" таксіста склалі пратакол аб адміністрацыйным правапарушэнні...* (5.10.13). У гэтых фрагментах каляронім ужываецца для адмысловай мастацкай характарыстыкі чалавека або групы людзей. Прычым у першых двух кантэкстах праз каляронім перадаецца значэнне аб'якавасці, незацікаўленасці ў адносінах да свайго жыцця ці канкрэтных яго эпізодаў, а ў трэцім – незаконнасці, нелегальнасці дзеяння. Менавіта такая ж роля названага колераабазначэння і ў наступных фрагментах: *"Шэрыя" мабільнікі* (Загалавак). У Віцебску супрацоўнікі падатковай інспекцыі ў індывідуальнага прадпрымальніка канфіскавалі *"шэрыя"* тэлефоны агульным коштам 17 мільёнаў рублёў (15.04.11); *Штраф і канфіскацыя "шэрых" тэлефонаў* (Загалавак). У 25-гадовага магіляўчана канфіскавана партыя нелегальных мабільных тэлефонаў... (27.07.11); *Канфіскаваныя тысячы "шэрых" аўташын* (Загалавак. 23.01.14); *Спынены "шэры" гандаль ялавічынай з Брэстчыны за мяжу* (21.01.15); *Сёння празрысты і нармальны бізнэс без "шэрых" схем – гэта тое, што павінна быць у нашай дзяржаве* (23.04.11); *За здачу жылля па "шэрай" схеме прадугледжаны штрафныя санкцыі...* (8.02.13); *Як змагацца з "шэрым" рынкам?* (Загалавак. 28.09.12). Ва ўсіх прыведзеных

мікраконтэкстах каляронім *шэры* паводле сваіх прагматычных уласцівасцей блізкі да колеракода *чорны*, які таксама рэалізуе аналагічныя семы. У гэтым сэнсе даволі паказальны наступны фрагмент: **Чорны тыдзень для “шэрых” кватэраздатчыхаў** (Загалавак. 17.03.16). У межах аднаго сказа выкарыстаны абодва ахраматычныя колераабазначэнні, якія часта ў публіцыстычным кантэксце могуць быць узаемазамяняльнымі, сінанімічнымі. На наш погляд, гэта даволі ўдалая слоўна-сімвалічная знаходка аўтара адпаведнага матэрыялу.

Дастаткова часта ў газетным радку каляронім *шэры* адлюстроўвае будзённасць, пасіўнасць, апатыю, сум і іншыя падобныя семы. Кагнітыўныя механізмы ўспрымання колераабазначэння ў такіх выпадках істотна адрозніваюцца ад прыведзеных раней прыкладаў, бо тут на першы план выходзяць канатацыя, эмацыйныя складнікі паняцця: *Калі вамі рантам авалодаў прыгнечаны настрой і ўвесь свет здаецца шэрым і змрочным, паспрабуйце вярнуць бадзёрасць, накапаўшы ў водаралымну некалькі кропель язіну...* (2.02.11); *Мне здаецца, што гэта сумна, калі людзі адмаўляюцца ад сваіх дзіцячых мараў, дажываюць шэрай будзённасцю і пераўтвараюцца ў бяргенне* (19.02.11); *У дэпрэсіі шэры колер* (Загалавак. 2.06.11); *Зусім шэранькая песня ў запісе на сайце конкурсу...* (14.05.11). Таксама адмоўная канатацыя, толькі яшчэ больш узмоцненая праз асаблівасці граматычнага афармлення каляроніма, выяўляецца ў наступных двух фрагментах: *Калі зрабіць стаўку на матэрыяльныя стымулы, то здаецца, што ў навуку палезуць шэрасць і прыстасаванцы* (25.11.10); *Горад замярзаў. Шэрасць панавала паўсюль* (24.11.12). Тут колераабазначэнне адлюстроўвае апрадмечаную колеравую прымету, а яе ўспрыманне адпаведна запускае ў падсвядомасці рэцыпіента крыху іншыя кагнітыўныя механізмы. У выніку апрадмечаны вобраз атрымліваецца больш выразны, больш моцны і яскравы, з большай доляй экспрэсіі, у нашым выпадку з большым узроўнем адмоўнай канатацыі.

Можна меркаваць, што ў беларускіх публіцыстычных тэкстах каляронім *шэры* звычайна не перадае нейкіх станоўчых сем, а якраз наадварот. Прынамсі, наш фактычны матэрыял выразна пра гэта сведчыць. Але дзеля справядлівасці заўважым: існуюць розныя погляды навукоўцаў на мастацкае значэнне і сімваліку шэрага колеру. Прыгадаем, да прыкладу, меркаванне амерыканскай пісьменніцы і даследчыцы Літрыс Айсмен, якую часта называюць “колеравым гуру Амерыкі”: “Шэры – гэта разбаўлены чорны... Многія манаскія ордэны выкарыстоўваюць шэры колер як сімвал адрачэння і самапаглыблення... Самыя цёмныя тоны шэрага выклікаюць тыя ж

двакія пачуцці, што і чорны колер, – заўважае яна і дадае: – Шэры колер – гэта колер інтэлекту. Сярэднія адценні шэрага валодаюць пшчотай, годнасцю, тонкасцю, кансерватызмам” [5, с. 128]. Наўрад ці мы можам дастасаваць да нашай колеравай карціны свету “пшчоту, годнасць, тонкасць” шэрага колеру. У гэтым акурат і выяўляецца адметнасць успрымання каляроніма беларусамі. Пры тым асноўныя, базавыя інтэрпрэтацыйныя колеру могуць быць падобнымі ў прадстаўнікоў розных этнасаў, але “ў свядомасці людзей і ў моўным выражэнні колеры адлюстроўваюцца па-рознаму” [6, с. 138].

Звернем увагу на яшчэ адзін прадуктыўны каляронім у айчынным медыядыскурсе – *зялёны*. Зразумела, што ў сваім асноўным значэнні найчасцей праз яго ўжыванне перадаецца натуральная афарбоўка расліннасці ў самым шырокім разуменні гэтага паняцця. Але нас цікавяць розныя мастацкія інтэрпрэтацыі, увасабленні колералексем: *Сёння ў свеце назіраецца сапраўдны бум на “зялёную экалогію”, цяперашні час аб’яўлены векам натуральных валокнаў* (10.11.10); *Краіна “зялёных” традыцый* (Загалавак). Далёкі астравок пад назвай Ірландыя вядомы сваімі сакавітымі пейзажамі, народнымі танцамі і музыкай (13.06.12). Тут праз каляронім рэалізуецца значэнне ‘чысты, незасмечаны, здаровы’, які мае не толькі важнае значэнне для здароўя фізічнага, але і цешыць вока, з’яўляецца істотным чынікам для здароўя ментальнага, псіхічнага.

Зусім іншы характар метафарызацыі колералексемы *зялёны* назіраем у наступных фрагментах: *Узяў 30 тысяч “зялёных” і сеў* (Загалавак. 10.11.10); *Пры гэтым лічавы код, без ведання якога нельга атрымаць “зялёныя”, быў скрыты...* *Аляксандр выканаў і гэта патрабаванне, тым самым аблегчыўшы ўласны кашалёк на 4300 “зялёных”* (6.07.11); *Купіць зараз неабходную суму “зялёніны” не праблема* (10.01.12); *У цягніку “згубілася” 180 тысяч “зялёных”* (Загалавак. 11.02.12); *Пакуль нестабільная сітуацыя з нацыянальнай валютай, пра свой “зялёны” мільён можна толькі марыць* (22.10.11); *У аўтобусе па дарозе дадому мужчына адкрыў барсетку і самлеў: “зялёных” няма* (30.03.12); *Пяць “зялёных” соцень у кішэні: многа ці мала?* (Загалавак. 31.10.12); *“Зялёныя соткі”* (Загалавак). Каб атрымаць па-за чаргой 2 зямельныя ўчасткі, мінчаніну прапанавалі заплаціць хабар у \$4500 (17.02.11). Зразумела, што ва ўсіх прыведзеных мікраконтэкстах каляронім, рэалізуючы пасіўную колеравую сему, метафарычна абазначае грашовую адзінку ЗША – долар, валюту, папулярную ва ўсім свеце. У беларускай медыяпрасторы каляронім у такім значэнні пачаў ужывацца недзе на пачатку 1990-х гг., калі, уласна кажучы, і з’явіліся ў нашай краіне на рынку

амерыканскія грошы. Сёння ніхто з носьбітаў беларускай мовы не мае цяжкасцей з разуменнем адпаведнага вертыкальнага кантэксту, дзе выкарыстаны ў згаданым значэнні прыметнік *зялёны* ці нават назоўнік *зеляніна*. Але прагматычны эффект ад такой кантэкстуальнай метафарызацыі звычайнага паняцця адчувальны. Таму з досыць высокай частотнасцю і выкарыстоўваецца ў розным граматычным афармленні каляронім *зялёны* са значэннем ‘долар’.

Такім чынам, мы прааналізавалі найбольш характэрныя выпадкі выкарыстання каляронімаў у сучасным беларускім публіцыстычным тэксце. Матэрыял паказвае, што з той ці іншай частотнасцю ў мове СМІ ўжываюцца самыя розныя колералексемы – і ахраматычныя, і храматычныя. Але асаблівай прадуктыўнасцю вызначаюцца менавіта ахраматычныя коды – *чорны, белы, шэры*. Пры гэтым хіба не выпадае гаварыць пра нейкія складаныя механізмы стварэння колеравай вобразнасці, як тое звычайна назіраецца ў творах мастацкай літаратуры. У медыятэкстах на першы план выходзіць прагматычны складнік колераабзначэння, калі праз стварэнне адпаведных колераспалучэнняў прыцягваецца ўвага чытача, адбываецца нязмушанае віртуальнае запрашэнне яго да азнаямлення з канкрэтным матэрыялам: *чорныя капальнікі, чорная дата, чорны дзень, белы дзень, шэры натоўп, шэрыя схемы*. Падобны ж характар адзначаецца і пры аналізе функцыянавання храматычных колеракодаў,

дзе дамінуе *зялёны*, прычым часта ў субстантываванай форме: *узаяў 30 тысяч “зялёных”, нельга атрымаць “зялёныя”, “зялёных” няма*. Такі падыход дазваляе максімальна наблізіць інфармацыю да сярэднестатыстычнага чытача, зрабіць яго “сваім”, успрымальным да суб’ектыўных аўтарскіх устаноў. Бо суб’ектыўны фактар у падобных сітуацыях можна лічыць неаддзельным ад культуры грамадства ў шырокім сэнсе слова.

Падсумоўваючы сказанае, можна смела сцвярджаць, што каларыстычная лексіка адыгрывае істотную ролю ў сучасным беларускім публіцыстычным тэкście, валодае пэўнай доляй выразнасці і дапамагае аўтарам у вырашэнні канкрэтных прагматычных задач.

Спіс літаратуры

1. Костомаров, П. А. Антропоцентризм как важнейший признак современной лингвистики / П. А. Костомаров // Вестник КемГУ. – 2014. – № 2 (58).
2. Налимов, В. В. В поисках иных смыслов / В. В. Налимов. – М., 1993.
3. Апресян, Ю. Д. Образ человека по данным языка: попытка системного описания / Ю. Д. Апресян // Вопросы языкознания. – 1995. – № 1.
4. Алимпиева, Р. В. Семантическая структура слова “белый” / Р. В. Алимпиева // Вопросы семантики. – Вып. 2. – Ленинград, 1976.
5. Айсмен, Л. Дао цвета / Л. Айсмен; пер. с англ. Т. Новиковой. – М., 2010.
6. Романович, Г. А. История развития цветообозначений в русском и французском языках / Г. А. Романович // Филологические науки. Вопросы теории и практики. – 2016. – № 2 (56). – Ч. 2. – С. 137–139.

Кола гадоў

КАЛЯНДАР на 2025 год

1210 гадоў таму нарадзіўся Мяфодзій (815–885), славянскі асветнік, стваральнік славянскай азбукі кірыліцы

895 гадоў таму нарадзіўся Кірыла Тураўскі (каля 1130 – каля 1188), пісьменнік-прапагандыст, майстар арацкай прозы

695 гадоў таму нарадзіўся Кіпрыян (каля 1330–1406), рэлігійны, культурны, дзяржаўны дзеяч ВКЛ, мітрапаліт кіеўскі і ўсяе Русі, пісьменнік, перакладчык

555 гадоў таму нарадзіўся Мікола Гусоўскі (каля 1470 – пасля 1533), паэт-гуманіст эпохі Адраджэння, прадстаўнік новаляцінскай усходнеўрапейскай літаратурнай школы

540 гадоў таму нарадзіўся Ян Вісліцкі (каля 1485–1520-я), паэт

535 гадоў таму нарадзіўся Францішак Скарына (каля 1490 – каля 1551), беларускі і ўсходнеславянскі першадрукар, асветнік, гуманіст, філосаф, пісьменнік

15 гадоў таму нарадзіўся Іван Фёдараў (Масквіцін, каля 1510–1583), рускі асветнік, заснавальнік кнігадрукавання ў Расіі і Украіне, заснавальнік друкарні ў Заблудаве Гродзенскага павета

500 гадоў таму выйшла першае ва ўсходнеславянскім свеце выданне “Апостала”, перакладзенае на беларускую мову Ф. Скарынам

495 гадоў таму нарадзіліся Сымон Будны (каля 1530–1593), асветнік, гуманіст, тэолаг, філосаф, гісторык, паэт, Андрэй Волан (Валян, Волян; 1530–1610), публіцыст, філосаф

Філон Кміта-Чарнабыльскі (каля 1530–1587), аўтар эпістальных і літаратурных твораў

490 гадоў таму нарадзіўся Цыпрыян Базылік (1535? – пасля 1600), паэт, перакладчык, кампазітар, кнігавыдавец

485 гадоў таму нарадзіўся Васіль Цяпінскі (Амельяновіч; каля 1540–1603?), гуманіст-асветнік, пісьменнік, выдавец

475 гадоў таму нарадзіліся Лаўрэнцій Зізаній (Тустаноўскі; 1550-я – каля 1634), педагог, перакладчык Андрэй Рымша (каля 1550 – пасля 1599), паэт

465 гадоў таму нарадзіўся Саламон Рысінскі (каля 1560–1625), паэт, філосаф, этнограф, педагог

455 гадоў таму нарадзіўся Стэфан Зізаній (Тустаноўскі; каля 1570 – да 1621), педагог, пісьменнік-палеміст, царкоўны прапагандыст

445 гадоў таму нарадзіліся Лявонцій (Лонгін, Логін) Карповіч (1580–1620), пісьменнік-публіцыст, педагог Самуіл Маскевіч (1580–1642), пісьменнік-мемуарыст

Працяг на с. 74.